

Σχεδιασμός Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας στο Μάθημα της «Γλώσσας» για τη Β΄ Τάξη Διαπολιτισμικού Σχολείου

Ιγνάτιος Καράμινας, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Δρ Διδακτικής ΠΤΔΕ Παν/μίου Αθηνών
Πόντου 13, 18454-Νίκαια. Τηλ. 6937359678, E-mail: ramika@otenet.gr

Άννα Καράμιννα, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΠΤΔΕ Παν/μίου Αθηνών
E-mail: akaramina@primedu.uoa.gr

Abstract

This Paper presents a Project under the title “I express my feelings”. Based on the principles of the differentiated teaching, this project covers 4 teaching periods and constitutes part of the 16th unit of the subject of Greek Language in the 2nd form of the Greek Primary School which bears the title “I feel”. This project is ideal primarily for the students of the 2nd form of the Crosscultural School, as these students, apart from their divergences in their cognitive level, often appear important deficiencies in their basic communication and co-operation aptitudes due to their origin from heterogeneous sociocultural background. Basic aim of the project is the verbal and non verbal expression of the students’ feelings in various communicative settings. More specifically, through the study, description, elaboration and analysis of contexts and exercises which are included in it, students will be able to talk about their feelings, to observe the way these feelings are expressed facially, to describe them orally or in writing and also to detect phrases that are commonly used to express our feelings in various situations. In addition students will be able to comprehend and distinguish contrasting feelings and finally to express their feelings in a theatrical way and through dramatization.

Key words: Differentiated teaching; Project; Crosscultural class; Crosscultural school;

Περίληψη

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζεται ένα Σχέδιο Εργασίας με θέμα: «*Εκφράζω τα Συναισθήματά μου*», το οποίο στηρίζεται στις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, έχει χρονική διάρκεια 4 διδακτικές ώρες και αποτελεί μέρος της 16ης Διδακτικής Ενότητας: «*Νιώθω*», του μαθήματος της Γλώσσας της Β΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Το συγκεκριμένο Σχέδιο Εργασίας ενδείκνυται για τους μαθητές της Β΄ τάξης Διαπολιτισμικού Σχολείου και όχι μόνο, μιας και οι μαθητές αυτοί πέρα από τις αποκλίσεις που παρουσιάζουν στο γνωστικό τους επίπεδο συνήθως έχουν και σημαντικές ελλείψεις βασικών στοιχείων επικοινωνίας και συνεργασίας καθώς προέρχονται και από διαφορετικά κοινωνικό-πολιτισμικά περιβάλλοντα. Βασικός στόχος του Σχεδίου Εργασίας είναι η λεκτική και μη λεκτική έκφραση των συναισθημάτων των μαθητών σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας. Ειδικότερα, μέσα από την μελέτη, περιγραφή, επεξεργασία και ανάλυση των κειμένων και ασκήσεων, που περιλαμβάνονται στο εν λόγω Σχέδιο, οι μαθητές θα είναι ικανοί να μιλούν για τα συναισθήματά τους, να παρατηρούν πώς αυτά αποτυπώνονται στο πρόσωπο, να τα περιγράφουν με προφορικό και γραπτό τρόπο αλλά και να εντοπίζουν εκφράσεις που χρησιμοποιούμε για να εκδηλώνουμε τα συναισθήματά μας σε διάφορες περιστάσεις. Ακόμα, οι μαθητές θα είναι ικανοί να αναγνωρίζουν, να επισημαίνουν και να κατανοούν αντίθετα συναισθήματα και τέλος να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με θεατρικό τρόπο και δραματοποίηση.

Λέξεις Κλειδιά: Διαφοροποιημένη Διδασκαλία., Σχέδιο Εργασίας, Διαπολιτισμική Τάξη, Διαπολιτισμικό Σχολείο.

Εισαγωγή

Οι δημογραφικές μεταβολές τις τελευταίες δεκαετίες και στη χώρα μας, ως αποτέλεσμα των μαζικών μετακινήσεων πληθυσμών, δημιούργησαν ένα περίπλοκο φαινόμενο

πολυπολιτισμικής σύνθεσης της κοινωνίας και συνακόλουθα των σχολικών τάξεων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Συνέπεια όλων των παραπάνω είναι η συνεκπαίδευση μαθητών που είναι φορείς διαφορετικού πολιτισμικού και γλωσσικού κεφαλαίου με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια άλλη πραγματικότητα για το ελληνικό σχολείο.

Έτσι οι τάξεις υποδοχής και τα φροντιστηριακά τμήματα μαζί με τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης έχουν αναλάβει την υποδοχή και ένταξη των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών στην σχολική τάξη. Το πλαίσιο για την εκπαιδευτική πολιτική της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη χώρα μας έχει διαμορφώσει ο νόμος 2413/96 (ΦΕΚ 124/17.6.1996). Ο νόμος αυτός στο δεύτερο σκέλος του αφορά στη διαπολιτισμική εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Με βάση το άρθρο 34 του παραπάνω νόμου προβλέπεται η λειτουργία σχολικών μονάδων για την παροχή εκπαίδευσης σε παιδιά και νέους «με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες» και με το άρθρο 35 θεσμοθετούνται τα Διαπολιτισμικά Σχολεία για την εκπαίδευση των παιδιών με τις παραπάνω «ιδιαιτερότητες» (Δαμανάκης, 1998: 79, 81-82. Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003: 143-147). Με βάση τον παραπάνω νόμο, έχουν ιδρυθεί στη χώρα μας 26 σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης από τα οποία τα 13 είναι σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση των μαθητών του Διαπολιτισμικού Σχολείου προϋποθέτει την εφαρμογή μεν του ισχύοντος αναλυτικού προγράμματος σπουδών του ΥΠΕΠΘ αλλά με σχετική ευελιξία και αξιοποίηση μιας ευρείας γκάμας εκπαιδευτικών τεχνικών από τον εκπαιδευτικό του Διαπολιτισμικού Σχολείου. Έτσι σύμφωνα με τις αρχές λειτουργίας τους τα σχολεία αυτά ακολουθούν το κανονικό Αναλυτικό Πρόγραμμα και έχουν ως στόχο «να προσφέρουν ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες, να λαμβάνουν μέτρα διορθωτικού χαρακτήρα όσον αφορά τη δημιουργία κλίματος ισότητας, να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες και την πολυμορφία, να καλλιεργούν την αλληλοαποδοχή, να καλλιεργούν θετική στάση απέναντι στη μάθηση, να αξιοποιούν το πολιτισμικό και γλωσσικό πλούτο που φέρουν οι μαθητές αυτοί αλλά και να προωθούν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην τοπική κοινωνία, όπου ανήκουν» (ΠΠΟΔΕ, 2008).

Οι απαιτήσεις σε μια τάξη Διαπολιτισμικού Σχολείου με αλλοδαπούς μαθητές είναι υψηλές κι επιβάλλεται ο εκπαιδευτικός να εφαρμόζει την διαφοροποιημένη διδασκαλία με την αξιοποίηση των Σχεδίων Εργασίας, προσαρμοσμένων κάθε φορά στο επίπεδο των μαθητών της τάξης του. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία¹ είναι μια υψηλού επιπέδου διεργασία που απαιτεί οι δάσκαλοι να είναι ευέλικτοι στη διδασκαλία, στην τήρηση του αναλυτικού προγράμματος και στην παρουσίαση των γνώσεων προς τους μαθητές παρά να αναμένουν απ' αυτούς να προσαρμοστούν οι ίδιοι στο αναλυτικό πρόγραμμα. Αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία που συμπεριλαμβάνει διδασκαλία για ολόκληρη την τάξη, διδασκαλία σε ομάδες και εξατομικευμένη διδασκαλία. Επομένως, η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι ένα είδος διδακτικής θεωρίας που βασίζεται στην προϋπόθεση ότι οι διδακτικές προσεγγίσεις πρέπει να ποικίλουν και να είναι προσαρμοσμένες σε σχέση με την διαφορετικότητα κάθε μαθητή (Hall, 2002).

Τα Σχέδια Εργασίας συμβάλλουν καθοριστικά στην επιτυχή διεξαγωγή της διδασκαλίας σε μια διαπολιτισμική τάξη στην οποία οι μαθητές είναι αλλοδαποί και το μαθησιακό τους επίπεδο παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις. Στην περίπτωση αυτή, είναι αναγκαία η διαφοροποιημένη διδασκαλία, η οποία ενταγμένη στα Σχέδια Εργασίας εξασφαλίζει σε εκπαιδευτικούς και μαθητές ένα διδακτικό και μαθησιακό πλαίσιο ευελιξίας τόσο σε επίπεδο μεθοδολογίας όσο και σε επίπεδο σχεδιασμού της διδασκαλίας.

¹ Για τη διαφοροποιημένη διδασκαλία βλ. και Θεοφιλίδης 2009. Minder, 2007. Παπαδοπούλου, 2007. Corley, 2005. George, 2005. Tomlinson, 2004. Σφυρόερα, 2004. Κοσσυβάκη, 2003. Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 2002. Ματσαγγούρας, 2000. Χρυσαιφίδης, 2001. Κοσσυβάκη, 1998. Hopf, 1982.

Με βάση τα νέα προγράμματα σπουδών ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ (βλ. Π.Ι., 2003) στα οποία στηρίχτηκε η συγγραφή των νέων σχολικών βιβλίων, τα Σχέδια Εργασίας κατέχουν δεσπόζουσα θέση στο αναλυτικό πρόγραμμα και ένας σημαντικός αριθμός εργασιών από επιστήμονες του χώρου αλλά κυρίως από εκπαιδευτικούς της πράξης έχουν παρουσιαστεί σε συνέδρια και ημερίδες και έχουν δημοσιευτεί σε βιβλία, πρακτικά καθώς και σε περιοδικά εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος. Η θεματική των σχεδίων εργασίας είναι ευρεία και περιλαμβάνει και αρκετά θέματα που σχετίζονται με την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ειδικότερα, τέτοια σχέδια-προτάσεις έχουν παρουσιαστεί στην ελληνική βιβλιογραφία και επικεντρώνονται κατά την άποψη των συγγραφέων τους στην επιτυχημένη εφαρμογή τους σε σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συνδυαστικά σε αρκετές περιπτώσεις με την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) (βλ. Ευαγγέλου & Κάντζου, 2008. Μπερερής, Σιασάκος & Λαζακίδου, 2007. Μητροπούλου & Κόπτσης, 2006. Ευαγγέλου & Κάντζου, 2005. Νικολάου, 2005. Καγκά, 2002. Νικολάου, 2000).

Για να εφαρμοστούν, όμως, με αποτελεσματικό τρόπο τέτοιες πρωτοβουλίες, καθοριστικός είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού², ο οποίος πρέπει να γνωρίζει πώς να εντάσσει τα Σχέδια Εργασίας με δημιουργικό τρόπο στη διδακτική πράξη. Πιο συγκεκριμένα, όπως υποστηρίζει η Hall (2002), για να καταφέρουν οι εκπαιδευτικοί να εφαρμόσουν την διαφοροποιημένη διδασκαλία στην τάξη τους θα πρέπει να εντάξουν στον διδακτικό τους σχεδιασμό τις παρακάτω διδακτικές τεχνικές:

- Να διευκρινίζουν κάθε φορά τις βασικές έννοιες και γενικεύσεις ώστε να διασφαλίζεται ότι όλοι οι μαθητές κατανοούν τα βασικά νοήματα, τα οποία χρησιμεύουν ως βάση της μελλοντικής μάθησης και κατανόησής τους.
- Να χρησιμοποιούν την αξιολόγηση πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από την διδακτική διαδικασία, κι έτσι με αυτόν τον τρόπο να βοηθούν να τίθενται ερωτήματα που αφορούν τις ανάγκες των μαθητών και την βελτίωση της μάθησης.
- Να δίνουν έμφαση στην κριτική και δημιουργική σκέψη, ως βασικό στόχο του σχεδίου μαθήματος. Οι στόχοι, οι δραστηριότητες και οι διαδικασίες της διδασκαλίας πρέπει να εξασφαλίσουν ότι όλοι οι μαθητές κατανοούν και μπορούν να εφαρμόσουν αυτά που έμαθαν. Η διαδικασία αυτή μπορεί να απαιτήσει τις επιπλέον υποστηρίξεις, το πρόσθετο κίνητρο, τους ποικίλους στόχους, τα υλικά ή τον εξοπλισμό για διαφορετικούς μαθητές στην τάξη.
- Να προσπαθούν για την ανάπτυξη μαθημάτων που προσελκύουν και παρακινούν μια τάξη με διαφορετικού επιπέδου μαθητές με ποικιλία διδακτικών στόχων.
- Να παρέχεται ισορροπία μεταξύ διδακτικού καθήκοντος και επιλεγμένων στόχων για τον μαθητή. Μια ισορροπημένη δομή λειτουργίας είναι προτιμότερη σε μια διαφοροποιημένη τάξη. Βασισμένη στις πληροφορίες της προ-αξιολόγησης, η ισορροπία θα ποικίλει από τάξη σε τάξη όπως επίσης και από μάθημα σε μάθημα. Οι δάσκαλοι πρέπει να κατανοήσουν ότι οι μαθητές έχουν προτιμήσεις στην μάθησή τους (Hall, 2002).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Tomlinson (στην Corley, 2005: 14) για να επιτευχθεί από τους εκπαιδευτικούς αποτελεσματική διαφοροποίηση της διδασκαλίας κατά τη διαδικασία υλοποίησής της θα πρέπει να ακολουθείται μια ποικιλία διδακτικών τεχνικών, η οποία κατά την άποψή μας είναι απολύτως αναγκαία σε μια διαπολιτισμική τάξη, όπως:

- Οργάνωση ειδικών χώρων στην τάξη, όπου ο κάθε μαθητής μπορεί να εργαστεί ταυτόχρονα σε διάφορους στόχους. Τέτοιοι χώροι απαιτούν φυσικά την εύκαμπτη ομαδοποίηση.
- Κάθε μαθητής καλό είναι να διατηρεί το δικό του σημειωματάριο ή εξατομικευμένο κατάλογο υποχρεώσεων που πρέπει να ολοκληρωθούν σε έναν καθορισμένο χρόνο, συνήθως σε δύο ή τρεις βδομάδες.

² Για το ρόλο του εκπαιδευτικού και τις διδακτικές τεχνικές που μπορεί να εφαρμόσει σε μια διαπολιτισμική τάξη βλ. και Tiedt & Tiedt, 2006. Νικολάου, 2005. Banks, 2004. Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003. Χρυσafiδης, 2003. Χρυσafiδης, 2001. Νικολάου, 2000.

- Οικοδόμηση γνώσης που βασίζεται στην επίλυση ενός προβλήματος, το οποίο οι μαθητές καλούνται να λύσουν ενεργά, είτε ξεχωριστά ο καθένας είτε σε μικρές ομάδες.
- Ορισμός σταδιακών δραστηριοτήτων, οι οποίες επιτρέπουν στους μαθητές να εργαστούν στη λύση ίδιων προβλημάτων με ποικίλους βαθμούς πολυπλοκότητας και αφαιρετικότητας.
- Χρησιμοποίηση των τύπων νοημοσύνης του Gardner έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να ερευνήσουν ένα θέμα μέσω πέντε οδών: Λόγου χάρη, αφηγηματική (παρουσίαση ιστορίας), λογικοποσοτική (χρήση αριθμών), θεμελιωτική (εξέταση φιλοσοφίας και λεξιλογίου), αισθητική (εστίαση σε αισθητηριακά χαρακτηριστικά γνωρίσματα) και εμπειρική (πρακτική).
- Υιοθέτηση συμφωνίας: Οι δάσκαλοι αξιολογούν τη γνώση και τις δεξιότητες των μαθητών πριν ξεκινήσουν μια συγκεκριμένη ενότητα μελέτης και επιτρέπουν στους μαθητές που πήγαν ικανοποιητικά στην προ-εκτίμηση να κινηθούν σε ανώτερου επιπέδου εργασία.
- Κατάτμηση ή σπάσιμο δραστηριοτήτων και εργασιών σε μικρότερες πιο εύχρηστες και προβολή δομημένων κατευθύνσεων για κάθε μέρος.
- Ενθάρρυνση μαθητών για χρήση διαφορετικών εργαλείων για την εκτέλεση του ίδιου στόχου: χαρτί/ μολύβι, οπτικοακουστικά μέσα, υπολογιστής.
- Χρησιμοποίηση του εύκαμπτου ρυθμού που επιτρέπει στον κάθε μαθητή να χρησιμοποιήσει τις διαφορετικές ικανότητές του για να κατακτήσει τις βασικές έννοιες.
- Ενθάρρυνση των μαθητών για ανεξάρτητη μελέτη θεμάτων που τους ενδιαφέρουν.
- Χρησιμοποίηση φακέλου επιτευγμάτων (portfolio) ως μέσο που χρησιμεύει στην εξέλιξη της προόδου του μαθητή με την πάροδο του χρόνου (Corley, 2005:14).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, παρουσιάζουμε στη συνέχεια ένα Σχέδιο Εργασίας, το οποίο σε μια πρώτη μορφή εφαρμογής, σχεδιάστηκε, οργανώθηκε και εφαρμόστηκε σε μαθητές της Β΄ τάξης του Διαπολιτισμικού Σχολείου Παλαιού Φαλήρου, στο οποίο η Άννα Καραμίνα, εκ των συγγραφέων της εργασίας, υπήρξε δασκάλα της εν λόγω τάξης το σχολικό έτος 2007-2008.

Οι μαθητές της συγκεκριμένης τάξης ήταν μεταναστόπουλα που προέρχονταν από 8 διαφορετικές χώρες και το μαθησιακό τους επίπεδο παρουσίαζε διαφοροποιήσεις. Οι 11 μαθητές της τάξης προέρχονταν από χώρες της Ευρώπης, της Ασίας και της Αμερικής. Πιο συγκεκριμένα, 3 ήταν από την Πολωνία, 2 από τη Ρωσία, και 1 από Αργεντινή, Γερμανία, Συρία, Αμερική, Νορβηγία και Γεωργία αντίστοιχα.

Σχέδιο Εργασίας με θέμα: «Εκφράζω τα Συναισθήματά μου»

Μάθημα: Γλώσσα

Θεματική Ενότητα: «Νιώθω»

Διδακτική Ενότητα: «Εκφράζω τα συναισθήματά μου»

Τάξη: Β΄ Δημοτικού

Χρονική Διάρκεια: 4 ώρες

Το Σχέδιο Εργασίας «Εκφράζω τα Συναισθήματά μου» περιλαμβάνει τρία στάδια-φάσεις διεξαγωγής. Στην αρχή περιγράφεται η προετοιμασία με επισήμανση των βασικών προϋποθέσεων για την επιτυχή έκβασή του, ακολουθεί το τι περιλαμβάνει ο διδακτικός σχεδιασμός κατά την διεξαγωγή του και τέλος ολοκληρώνεται με την φάση της αξιολόγησης, η οποία εμπλουτίζεται με εναλλακτικές διδακτικές προτάσεις ολοκλήρωσής του (βλ. και Τριλιανός, 2008).

A. Προετοιμασία του Σχεδίου Εργασίας

A1. Βιβλιογραφία-Βοηθήματα

Βιβλίο Γλώσσας Μαθητή Β΄ Δημοτικού, τ. Β΄, σελ. 75-80.

Τετράδιο Γλώσσας Εργασιών Μαθητή Β' Δημοτικού, τ. Β', σελ. 27-30.
Βιβλίο Γλώσσας Δασκάλου Β' Δημοτικού, σελ. 43-44.
Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' και Β' Δημοτικού, σελ. 22-23 και 48-49.
Μουσικές του Κόσμου (2004), CD με Μουσικές από όλο τον Κόσμο.
Μαξ Βέλθους (1997), *Ο βάτραχος φοβάται*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα.
Ν. Ρόκα (2005), *Τα συναισθήματα από τη λύπη ως τη χαρά*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα.

A2. Εντοπισμός Επιπέδου Ετοιμότητας των Μαθητών

Οι μαθητές της Β' τάξης αν και προέρχονται από ξένες χώρες διαβάζουν κανονικά, μιλούν αλλά και κατανοούν σε καλό επίπεδο την ελληνική γλώσσα. Ακόμα, οι μαθητές από την 12^η Διδακτική Ενότητα του σχολικού βιβλίου έχουν ασκηθεί στο πώς περιγράφει κανείς τον εαυτό του και την εμφάνισή του. Επομένως, οι ίδιοι είναι έτοιμοι να μιλήσουν, να συζητήσουν και να εκφραστούν για το πώς νιώθουν, όταν βιώνουν διάφορες καταστάσεις ή γεγονότα στη ζωή τους.

A3. Καθορισμός Διδακτικών Στόχων

Βασικός στόχος του Σχεδίου Εργασίας είναι η λεκτική και μη λεκτική έκφραση των συναισθημάτων των μαθητών. Ειδικότερα, με την περιγραφή, επεξεργασία και ανάλυση των κειμένων και ασκήσεων που περιλαμβάνονται στο εν λόγω Σχέδιο, οι μαθητές θα είναι ικανοί:

- Να συζητούν για τα συναισθήματά τους
- Να περιγράφουν με προφορικό και γραπτό τρόπο τα συναισθήματά τους
- Να παρατηρούν πώς τα συναισθήματα αποτυπώνονται στο πρόσωπο
- Να εντοπίζουν εκφράσεις που χρησιμοποιούμε για να εκδηλώσουμε τα συναισθήματά μας αλλά και να διακρίνουν αντίθετα συναισθήματα.
- Να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με θεατρικό τρόπο και δραματοποίηση.
- Να ασκηθούν στον ομαδικό τρόπο εργασίας και συνεργασίας.

B. Διεξαγωγή του Σχεδίου Εργασίας

B1. Φάση Έναρξης (1 διδακτική ώρα)

Η διδασκαλία του νέου μαθήματος μπορεί να ξεκινήσει με αρκετές εναλλακτικές δυνατότητες για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών και την εισαγωγή τους στη νέα θεματική. Έτσι, μπορεί να γίνει χρήση του σχολικού βιβλίου και αξιοποίηση του προοργανωτή, όπου ζητείται από τους μαθητές να παρατηρήσουν και να περιγράψουν τις 6 εικόνες στην αρχή της διδακτικής ενότητας.

Ερωτήσεις προοργανωτή:

- Τι νομίζεις πώς νιώθουν τα παιδιά στις παραπάνω εικόνες;
- Πώς το κατάλαβες;
- Πώς νομίζεις ότι νιώθει ο Αλέξανδρος ο ποντικός;
- Από πού το κατάλαβες;
- Μπορείς να περιγράψεις την έκφραση όλων;

Εναλλακτικά ή και στη συνέχεια των παραπάνω ερωτήσεων μπορεί να γίνει χρήση και διδακτική αξιοποίηση:

- Ηχογραφημένου ακούσματος, που αποτυπώνει το πώς νιώθουν και αισθάνονται μαθητές – προσφυγόπουλα.
- Βιντεοταινίας με ανάλογο περιεχόμενο.
- Εικόνων από εφημερίδες, περιοδικά, ή και το διαδίκτυο με σχετικό περιεχόμενο.

Με όλα τα παραπάνω επιτυγχάνεται ενεργοποίηση παρώθησης των μαθητών για το νέο, προσέλκυση της προσοχής τους, πρόκληση του ενδιαφέροντός τους, καθώς και ψυχολογική προετοιμασία και προσανατολισμός τους για την εξέλιξη του Σχεδίου Εργασίας.

B2. Φάση Επεξεργασίας (2 διδακτικές ώρες)

Στη φάση αυτή γίνεται επεξεργασία της θεματικής ενότητας και καλούνται οι μαθητές κατά ομάδες να ανταποκριθούν σε κείμενα που τους προτείνει ο εκπαιδευτικός για να μελετήσουν. Ο τρόπος εργασίας των μαθητών, μπορεί να επιτευχθεί με πολλούς τρόπους. Ειδικότερα, η ομαδοποίηση μπορεί να είναι ελεύθερη, βάσει κριτηρίων, ομοιογενής ή ετερογενής (βλ. Κοσσυβάκη, 2000: 64).

Πιο συγκεκριμένα:

Στην 1^η Δραστηριότητα (1^η και 2^η άσκηση του σχολικού βιβλίου) η ομαδοποίηση μπορεί να είναι τυχαία ως προς την επιλογή του άλλου. Έτσι επιτρέπουμε στους μαθητές μας να σχηματίσουν ομάδες των δύο ατόμων και δίνουμε, αν λόγου χάρη έχουμε συνολικά 20 μαθητές, στις 5 ομάδες το κείμενο: «*Το παιδί με το ακορντεόν*» και στις άλλες 5 το κείμενο: «*Το τραγούδι του κλόουν*». Και τα δυο κείμενα σχετίζονται με τη φιλία. Αφού οι μαθητές επεξεργαστούν τα κείμενα στις εταιρικές τους ομάδες ακολουθεί στην ολομέλεια της τάξης παρουσίαση της νοηματικής τους διερεύνησης, εντοπισμός των συναισθημάτων τους και συζήτηση

Στη 2, 3 και 4 Δραστηριότητα (ασκήσεις 3 και 4 του σχολικού βιβλίου) ζητείται από τους μαθητές περαιτέρω εμβάθυνση και συζήτηση για τα συναισθήματα της χαράς, του θυμού και του φόβου. Η εργασία των μαθητών είναι και πάλι ομαδική, όμως αυτή τη φορά επιχειρούμε περαιτέρω διαφοροποίηση των μαθητών ως προς τη σύνθεση των ομάδων και τους χωρίζουμε σε 3 ομάδες με κριτήριο διαφοροποίησης συγκεκριμένη μαθησιακή δραστηριότητα κάθε φορά. Έτσι στην 1^η δραστηριότητα το κριτήριο της ομαδοποίησης μπορεί να είναι η χώρα καταγωγής των μαθητών, στην δεύτερη το φύλο των μαθητών και στην τρίτη ενδεχομένως κοινωνιόγραμμα και αξιοποίηση των προτιμήσεων των ίδιων στον τρόπο εργασία τους.

Ειδικότερα, καθεμιά από τις παραπάνω Δραστηριότητες περιλαμβάνει τα εξής:

Στην 2^η Δραστηριότητα, οι μαθητές εκφράζονται προφορικά και γραπτά κι έτσι λένε και γράφουν πότε και σε ποιες περιστάσεις νιώθουν χαρά αλλά και πότε και με ποιους τρόπους οι ίδιοι προκαλούν χαρά σε άτομα του συγγενικού τους περιβάλλοντος αλλά και σε φίλους και συμμαθητές τους.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να σκεφτούν και να εντοπίσουν στερεότυπες εκφράσεις που λέμε για κάποιον που είναι χαρούμενος. Μεταξύ άλλων τέτοιες εκφράσεις είναι: αυτός ο άνθρωπος «πλέει σε πελάγη ευτυχίας», «πετάει στα σύννεφα», «λάμπει από χαρά», «νιώθει απέραντη χαρά», «νιώθει τεράστια χαρά», «νιώθει πελώρια χαρά».

Οι μαθητές μετά από την επεξεργασία και τη νοηματική διερεύνηση των παραπάνω εκφράσεων χαράς και ικανοποίησης μπορούν:

- να γράψουν αυτές τις εκφράσεις στο τετράδιό τους,
- να τις ζωγραφίσουν-απεικονίσουν με διασκεδαστικό τρόπο,
- να τις μεταφράσουν στη μητρική τους γλώσσα και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές αλλά κι επιπλέον
- να εντοπίσουν στο λεξικό τους κι άλλες εκφράσεις με τη λέξη χαρά.

Στην 3^η Δραστηριότητα, οι μαθητές καλούνται να σκεφτούν καταστάσεις ή γεγονότα που τους κάνουν να θυμώνουν.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να σκεφτούν και να εντοπίσουν στερεότυπες εκφράσεις που λέμε για κάποιον που είναι θυμωμένος. Μεταξύ άλλων τέτοιες εκφράσεις είναι: είμαι θυμωμένος και νιώθω «σαν ηφαίστειο έτοιμο να εκραγεί», «σαν ταύρος σε

υαλοπωλείο», «σαν μπαλόκι έτοιμο να σκάσει», «σαν μηχανή έτοιμη να εκραγεί». Ακόμα ο εκπαιδευτικός παρωθεί τους μαθητές να σκεφτούν και να αναφέρουν τι κάνουν όταν θυμώνουν (λόγου χάρι κλοτσούν αντικείμενα, φωνάζουν δυνατά...) αλλά και πότε και σε ποιες περιστάσεις κάνουν οι ίδιοι οι μαθητές τους άλλους να θυμώνουν (λόγου χάρι, όταν διεκδικούν ένα παιχνίδι με τον αδελφό τους, όταν εκνευρίζουν για κάτι παράλογο τους γονείς τους, κ.ά.).

Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες μιας τέτοιας συμπεριφοράς αλλά και με το πώς πρέπει ή δεν πρέπει να φερόμαστε στους άλλους.

Ακόμα γίνεται συζήτηση για το τι κάνουν ή τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι οι μαθητές προκειμένου να εκτονώσουν το θυμό τους με θετικό τρόπο.

Οι μαθητές μετά από την επεξεργασία και τη νοηματική διερεύνηση των παραπάνω εκφράσεων θυμού μπορούν:

—να γράψουν αυτές τις εκφράσεις στο τετράδιό τους,

—να τις ζωγραφίσουν- απεικονίσουν με διασκεδαστικό τρόπο,

—να τις μεταφράσουν στη μητρική τους γλώσσα και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές αλλά κι επιπλέον

—να εντοπίσουν στο λεξικό τους κι άλλες εκφράσεις που περιλαμβάνουν τη λέξη θυμός.

Στην **4^η Δραστηριότητα**, οι μαθητές καλούνται να σκεφτούν καταστάσεις ή γεγονότα που τους προκαλούν φόβο ή τους κάνουν να φοβούνται.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να σκεφτούν και να εντοπίσουν στερεότυπες εκφράσεις που λέμε για κάποιον που είναι φοβισμένος. Μεταξύ άλλων τέτοιες εκφράσεις είναι: «τρέμω από το φόβο μου», «παγώνω από το φόβο» κ.ά.

Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με το τι τους προκαλεί φόβο, με τις αρνητικές συνέπειες ενός τέτοιου συναισθήματος αλλά και τι μπορούμε να κάνουμε για να ξεπεράσουμε το φόβο.

Οι μαθητές μετά από την επεξεργασία και τη νοηματική διερεύνηση των παραπάνω εκφράσεων φόβου μπορούν:

—να γράψουν αυτές τις εκφράσεις στο τετράδιό τους,

—να τις ζωγραφίσουν- απεικονίσουν με διασκεδαστικό τρόπο,

—να τις μεταφράσουν στη μητρική τους γλώσσα και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές αλλά κι επιπλέον

—να εντοπίσουν στο λεξικό τους κι άλλες εκφράσεις που περιλαμβάνουν τη λέξη φόβος.

B3. Φάση Εξάσκησης και Αξιολόγησης (1 διδακτική ώρα)

Στη φάση αυτή οι μαθητές καλούνται ο καθένας ξεχωριστά (εξατομικευμένη διάσταση της εργασίας) να συμπληρώσουν γραπτά την *Άσκηση 1 του Τετραδίου Εργασιών* κι έτσι μέσω αυτής να μάθουν ρήματα, ουσιαστικά και επίθετα, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να εκφράσουν το ίδιο συναίσθημα.

Εναλλακτικά στη συνέχεια κατά ομάδες, όμως αυτή τη φορά, με βάση το μαθησιακό τους επίπεδο (διαφοροποίηση της διδασκαλίας με βάση την ικανότητα των μαθητών να ανταποκριθούν στο επίπεδο δυσκολίας των ασκήσεων) αλλά και ανάλογα με τον διαθέσιμο χρόνο που υπάρχει κάθε φορά μπορούν να πραγματοποιηθούν οι παρακάτω μαθησιακές δραστηριότητες:

► **Αξιοποίηση του Ανθολογίου:** Οι μαθητές συγκροτούν εταιρικές ομάδες με διαφορετική σύνθεση κάθε φορά και τους δίνονται σε φωτοτυπία τα κείμενα: «*Η Αλφαβήτα δίχως ρο*» και «*Θα σ' αγαπώ ότι κι αν γίνει*» από το Ανθολόγιο της Α' - Β' Δημοτικού. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα ζητείται από τις εταιρικές ομάδες να ανταποκριθούν σε δεξιότητες εντοπισμού συγκεκριμένης πληροφορίας σε κείμενο (λόγου χάρι να εντοπίσουν και να

υπογραμμίσουν λέξεις που μας δείχνουν τι νιώθουμε). Στη συνέχεια ακολουθεί ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της διερεύνησης από κάθε ομάδα στην ολομέλεια της τάξης και κατόπιν συζήτηση.

► **Παιχνίδι Κύβου με Εκφράσεις:** Ετοιμάζουμε τρισδιάστατους κύβους από φελιζόλ ή χαρτόνι (βλ. και Παντελιάδου, 2008:14). Σε κάθε έδρα του κύβου γράφουμε, λόγω χάρη μια έκφραση που αντιστοιχεί στο συναίσθημα της χαράς (π.χ. «πλέει σε πελάγη ευτυχίας», «πετάει στα σύννεφα», «λάμπει από χαρά», «νιώθει απέραντη χαρά», «νιώθει τεράστια χαρά», «νιώθει πελώρια χαρά», κ.ά.) και ζητάμε από τους μαθητές να χρησιμοποιούν ο καθένας τον κύβο σαν ζάρι κι ανάλογα με την έδρα που θα τους τύχει να εξηγούν στην ομάδα τους ή στην ολομέλεια της τάξης τι σημαίνει η κάθε έκφραση. Η ίδια άσκηση-παιχνίδι μπορεί να γίνει με άλλον κύβο που σε κάθε έδρα του θα περιλαμβάνει εκφράσεις με το συναίσθημα του θυμού και με άλλον κύβο με εκφράσεις με το συναίσθημα του φόβου. Ακόμα μπορούμε να φτιάξουμε έναν κύβο που να περιλαμβάνει σε κάθε έδρα εκφράσεις και από τα τρία διαφορετικά συναισθήματα και να ζητάμε από τους μαθητές πρώτα να μας πουν με ποιο συναίσθημα (χαρά, θυμός, φόβος) σχετίζεται η κάθε έκφραση και στη συνέχεια να την εξηγήσουν στους άλλους μαθητές της ομάδας τους ή στην ολομέλεια της τάξης.

Είναι πολύ σημαντικό αυτή η παιγνιώδης δραστηριότητα να πραγματοποιηθεί με την ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών με ανάλογη ομαδοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, είναι πολλαπλά ωφέλιμο οι μαθητές πρώτα να κατασκευάσουν οι ίδιοι τους κύβους και στην συνέχεια να παίξουν το εν λόγω παιχνίδι μεταξύ τους.

► **Παιχνίδι με Κάρτες Εργασίας:** Πρόκειται για κάρτες που μπορούν να έχουν διαφορετικά χρώματα και στις οποίες αναγράφεται μια ερώτηση αλλά και οι πιθανοί τρόποι απάντησής της (λόγου χάρη γραπτή, σχεδίαση, θεατρική έκφραση κ.ά.) (βλ. και Παντελιάδου, 2008: 15). Έτσι μπορούμε να φτιάξουμε τέτοιες κάρτες διαβαθμισμένης δυσκολίας με βάση το χρώμα και στην καθεμιά από αυτές να περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικές με τα συναισθήματα της χαράς, του θυμού και του φόβου και να ζητείται από τους μαθητές κάθε φορά ανάλογα με την κάρτα που θα διαλέξουν είτε προφορική απάντηση-εξήγηση, είτε γραπτή απάντηση, είτε θεατρική αναπαράσταση- έκφραση- γκριμάτσα λόγου χάρη της έκφρασης «πλέει σε πελάγη ευτυχίας».

Και πάλι είναι πολύ σημαντικό αυτή η παιγνιώδης δραστηριότητα να πραγματοποιηθεί με την ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών με ανάλογη ομαδοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, είναι πολύ χρήσιμο οι μαθητές πρώτα να κατασκευάσουν οι ίδιοι τις κάρτες και στην συνέχεια να παίξουν το εν λόγω παιχνίδι μεταξύ τους.

► **Απαγγελία:** Ζητείται από τους μαθητές να διαλέξουν, να μελετήσουν και στη συνέχεια να απαγγείλουν σχετικό κείμενο (ποίηση ή πεζό) που αφορά τα συναισθήματα που συζητήθηκαν στο μάθημα. Στη συνέχεια ακολουθεί συζήτηση.

► **Δραματοποίηση:** Καλούνται οι μαθητές είτε ο καθένας μόνος του είτε κατά ομάδες να αυτοσχεδιάσουν και να αναπαραστήσουν καταστάσεις, όπου κανείς εκφράζει τα συναισθήματά του. Δίνεται χρόνος στις ομάδες για προετοιμασία με την διακριτική καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.

► **Χορός-Μουσική Έκφραση:** Με κατάλληλη μουσική από το Πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών», κάθε φορά προερχόμενη από τη χώρα καταγωγής του κάθε μαθητή μπορεί να γίνει είτε ατομικά είτε ομαδικά χορευτική παρουσίαση και έκφραση των συναισθημάτων που επεξεργάστηκαν οι μαθητές και σχετίζονται με ακούσματα από τη χώρα καταγωγής τους.

► **Επιπλέον κείμενα για μελέτη:** Δίνονται στους μαθητές τίτλοι βιβλίων για όσους από αυτούς θέλουν να μελετήσουν περισσότερο σχετικά με τη έκφραση των συναισθημάτων σε ελεύθερη ώρα στο σχολείο ή ακόμα και στο σπίτι τους. Τέτοια βιβλία είναι:

Μαξ Βέλθους (1997). *Ο βάτραχος φοβάται*. Αθήνα: Πατάκη.

N. Ρόκα (2005). *Τα συναισθήματα από τη λύπη ως τη χαρά*. Αθήνα: Κέδρος.

Βιβλιογραφία

- Banks, J. (2004). *Εισαγωγή στην Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση*. Μτφρ. Ν. Σταματάκης-Επιμ. Ευ. Κουτσοβάνου. Αθήνα: Παπαζήση.
- Corley, M. (2005). *Differentiated Instruction: Adjusting to the Needs of All Learners*, National Center for the Study of Learning and Literacy. Focus on Basics V. 7, Issue C, pp 13-16, Retrieved 10/05/2008 from <http://www.ncsall.net/?id=736>
- George, P. (2005). *A Rationale for Differentiating Instruction in the Regular Classroom*, Theory Into Practice, Volume 44, Issue 3, pp 185-193. This article downloaded by: [HEAL-Link Consortium] at 10/05/2008.
- Hall, T. (2002). *Differentiated instruction*, Wakefield, MA: National Center on Accessing the General Curriculum, Retrieved 10/05/2008 from http://www.cast.org/publications/ncac/ncac_diffinstruc.html
- Hopf, D. (1982). *Διαφοροποίηση της σχολικής εργασίας*. Μτφρ. Β. Δεληγιάννη-Κουιμτζή, Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Minder, M. (2007). *Λειτουργική Διδακτική*. Μτφρ. Φ. Αρβανίτης. Αθήνα: Πατάκη.
- Tiedt, P. & Tiedt, I. (2006). *Πολυπολιτισμική Διδασκαλία*. Μτφρ. Τ. Πλυτά. Αθήνα: Παπαζήση.
- Tomlinson, C. (2004). *Διαφοροποίηση της εργασίας στην αίθουσα διδασκαλίας*. Μτφρ. Χ. Θεοφιλίδης & Δ. Μαρτίδου-Φορσιέ. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Δαμανάκης, Μ. (1998). *Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα Διαπολιτισμική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ευαγγέλου, Ο. & Κάντζου, Ν. (2005). *Πολυπολιτισμικότητα και Εκπαιδευτικός Ρατσισμός*. Αθήνα: Δίπτυχο.
- Ευαγγέλου, Ο. & Κάντζου, Ν. (2008). *Διαδίκτυο και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Θεοφιλίδης, Χ. (2009). *Ρωγμές στο παρόβουνο της παραδοσιακής διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- ΠΙΟΔΕ, Αρχές Λειτουργίας Σχολείων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Στον δικτυακό τόπο: http://www.ipode.gr/default.asp?V_ITEM_ID=894&V_LANG_ID=6 (24/04/2008).
- Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, Μ. (2002). Διαφοροποίηση Διδασκαλίας-Μάθησης: Από τη θεωρία στην πράξη». Στα Πρακτικά του 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας με θέμα: «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα», Αθήνα, 7-9 Νοεμβρίου 2002. Στον δικτυακό τόπο www.pee.gr/e27_11_03/sin_ath/mer_c_th_en_v/koytselini.htm (03/04/2009).
- Καγκά, Ε. (2002). Διαπολιτισμική επικοινωνία και διαθεματικότητα: Όψεις και προοπτικές στην Ευέλικτη Ζώνη. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*. 6.
- Κοσσυβάκη, Φ. (1998). *Κριτική Επικοινωνιακή Διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κοσσυβάκη, Φ. (2003). *Εναλλακτική Διδακτική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μητροπούλου, Β. & Κόπτσης, Α. (2006). Διαπολιτισμική Διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Δημοτικό Σχολείο με τη χρήση υπολογιστών και τη μέθοδο Project. Στο ΙΑ΄ Πανελλήνιο Διεθνές Συνέδριο με θέμα: «Το Σχολείο στην Κοινωνία της Πληροφορίας και της Πολυπολιτισμικότητας» (Επιμ. Δ. Χατζηδημού & Χ. Βιτσιλάκη). Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδας σε συνεργασία με τη Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Ρόδος 21 έως 23 Οκτωβρίου 2005. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.

- Μουσικές του Κόσμου (2004). Πρόγραμμα: «Εκπαίδευση Παλινοστούτων και Αλλοδαπών Μαθητών», (Επιστ. Υπεύθ. καθ. Θ. Παπακωνσταντίνου, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, Τομέας Παιδαγωγικής, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και Εκπαίδευση των Αλλοδαπών Μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νικολάου, Γ. (2005). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παλαιολόγου, Ν. & Ευαγγέλου, Ο. (2003). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Εκπαιδευτικές, Διδακτικές και Ψυχολογικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παντελιάδου, Σ. (2008). Διαφοροποιημένη Διδασκαλία στο συλλογικό τόμο (Επιμ. Σ. Παντελιάδου & Φ. Αντωνίου) «Διδακτικές Προσεγγίσεις και Πρακτικές για Μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες». Βόλος: Γράφημα.
- Παπαδοπούλου, Β. (2007). Διαφοροποίηση της διδασκαλίας. Λήμμα στο Λεξικό της Παιδαγωγικής (Επιμ. Π. Ξωχέλλης). Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Σφυρόερα, Μ. (2004). Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική. Στο συλλογικό έργο «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004 με τίτλο: «Κλειδιά και Αντικλειδιά» (Επιμ. Α. Ανδρούσου). Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στον δικτυακό τόπο www.kleidiakaiantikleidia.net/book26/index.html (03/01/2008).
- Τριλιανός, Θ. (2008). *Μεθοδολογία της Σύγχρονης Διδασκαλίας, τόμ. Α' και Β'*, Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (χ.χ.). Γλώσσα Β' Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της Γλώσσας. Βιβλίο Μαθητή, τ. 2. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (χ.χ.). Γλώσσα Β' Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της Γλώσσας. Τετράδιο Εργασιών Μαθητή, τ. 2. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (χ.χ.). Γλώσσα Β' Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της Γλώσσας. Βιβλίο Δασκάλου. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (χ.χ.). Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' και Β' Δημοτικού: Το Δελφίνι. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2002), Ειδικό Αφιέρωμα στην Διαθεματικότητα. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2002), Ειδικό Αφιέρωμα στην Ευέλικτη Ζώνη. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6.
- ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2002). Οδηγός σχεδίων εργασίας (πολυθεματικό βιβλίο, ευέλικτη ζώνη, διαθεματικότητα). ΟΕΔΒ: Αθήνα.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). ΦΕΚ τεύχος Β' αρ. φύλλου 303/13-03-2003.
- ΥΠΕΠΘ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). ΦΕΚ τεύχος Β' αρ. φύλλου 304/13-03-2003.
- Χρυσαιφίδης, Κ. (2001). *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χρυσαιφίδης, Κ. (2003). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και διδακτικό υλικό για το νηπιαγωγείο και τις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου. Στο: Ερευνητικές Οπτικές – Εκπαιδευτικές Προοπτικές (Επιμ. Τζ. Βαρνάβα-Σκούρα). Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Βέλθους, Μαξ (1997). *Ο βάτραχος φοβάται*. Αθήνα: Πατάκη.
- Ρόκα, Ν. (2005). *Τα συναισθήματα από τη λύπη ως τη χαρά*. Αθήνα: Κέδρος.

Ιγνάτιος Γ. Καράμηνας

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

M.Sc. Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Δρ Διδακτικής Μεθοδολογίας, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μεταπτυχιακός Φοιτητής του ΕΑΠ στο Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων»

Διδάσκω με το ΠΔ 407/80 στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών το μάθημα «*Διδακτικές και Παιδαγωγικές Εφαρμογές με τη Χρήση του Διαδικτύου*» καθώς και στο Μαράσλειο Διδασκαλείο μαθήματα Διδακτικής. Είμαι Επιστημονικός Συνεργάτης της ΑΣΠΑΙΤΕ, όπου διδάσκω τα μαθήματα «*Διδακτική Μεθοδολογία*» και «*Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*».

Περισσότερες πληροφορίες στο: <http://www.teachnet.gr/ignatios/ignatios.htm>

Άννα Καράμηνα

Εκπαιδευτικός Π.Ε., Δασκάλα στο 3^ο Δ.Σ. Κερατέας Αττικής.

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθηνών.